

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ
.....o0o.....



TRANG PHỤC CỦA NGƯỜI SÁN DÌU Ở
XÃ ĐẠO TRÙ, HUYỆN TAM ĐẢO, TỈNH VĨNH PHÚC

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN

Giảng viên hướng dẫn: TS. Vi Văn An

Sinh viên thực hiện : Vũ Thị Hương

Lớp : VHDT 14A

Hà Nội – 2012

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận tốt nghiệp ngoài sự nỗ lực cố gắng của bản thân em đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của nhiều tổ chức, cá nhân khác.

Xin gửi lời cảm ơn tới thầy cô giáo khoa Văn hóa dân tộc thiểu số, đặc biệt em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới TS. Vi Văn An đã trực tiếp hướng dẫn em tìm hiểu, nghiên cứu đề tài khóa luận tốt nghiệp này.

Em xin gửi lời cảm ơn tới các ban ngành đoàn thể huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc nói chung và chính quyền cùng nhân dân địa phương xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo nói riêng đã nhiệt tình giúp đỡ, cung cấp thông tin, tài liệu cho bài khóa luận được hoàn thành đúng thời hạn và phong phú về nguồn tư liệu.

Là sinh viên với hiểu biết còn hạn hẹp, bước đầu nghiên cứu về văn hóa truyền thống của một dân tộc trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam, tuy khóa luận đã được hoàn thành nhưng chắc chắn vẫn còn nhiều hạn chế, em rất mong nhận được những ý kiến, bổ sung quý báu.

Xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2012

Vũ Thị Hương

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	4
1. Lý do chọn đề tài.....	4
2. Mục đích nghiên cứu.....	5
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	5
4. Lịch sử nghiên cứu của đề tài	5
5. Phương pháp nghiên cứu	6
6. Nguồn tư liệu và tài liệu luận văn	6
7. Đóng góp của đề tài.....	6
8. Bố cục của khóa luận	7
CHƯƠNG 1: KHÁI QUÁT VỀ ĐỊA BÀN VÀ NGƯỜI SÁN DÌU XÃ	
ĐẠO TRÙ , HUYỆN TAM ĐẢO, TỈNH VĨNH PHÚC	8
1.1. Các điều kiện tự nhiên	8
- Vị trí địa lý.....	8
- Đất đai, khí hậu, sông ngòi	9
1.2. Khái quát về người Sán Dìu xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc .	10
- Tên gọi	10
- Dân số	10
- Nguồn gốc lịch sử	11
1.3. Các đặc điểm kinh tế	12
- Trồng trọt	12
- Chăn nuôi	13
- Các nghề thủ công.....	13
1.4. Các đặc trưng văn hóa.....	15
1.4.1. Văn hóa xã hội	15
1.4.2. Văn hóa vật chất	21
1.4.3. Văn hóa tinh thần	23
Tiểu kết.....	28

CHƯƠNG 2: TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI SÁN DÌU XÃ ĐẠO TRÙ, HUYỆN TAM ĐẢO	29
2.1. Khái quát chung về trang phục	29
2.2. Nguyên liệu và cách thức nhuộm vải.....	30
2.3. Trang phục nữ giới.....	32
2.3.1. Trang phục ngày thường	32
2.3.2. Trang phục nữ trong ngày lễ hội và cưới xin	38
2.4. Trang phục nam	39
2.4.1. Trang phục ngày thường	39
2.4.2. Trang phục nam trong ngày lễ hội và cưới xin	41
2.5. Trang phục trẻ em	42
2.6. Trang phục thầy cúng.....	43
2.7. Tang phục	45
2.8. Một số giá trị của trang phục Sán Dìu	46
2.8.1. Giá trị sử dụng.....	46
2.8.2. Giá trị văn hóa	47
2.8.3. Giá trị thẩm mỹ	48
Tiểu kết.....	49
CHƯƠNG 3: NHỮNG BIẾN ĐỔI VỀ TRANG PHỤC CỦA NGƯỜI SÁN DÌU XÃ ĐẠO TRÙ HIỆN NAY	50
3.1. Những biến đổi trong trang phục hiện nay	50
3.2. Nguyên nhân biến đổi	53
3.2.1 Khách quan	53
3.2.2 Chủ quan	57
3.3. Những vấn đề đặt ra và giải pháp bảo tồn.....	59
Tiểu kết.....	63
KẾT LUẬN	64
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	66
PHỤ LỤC	68

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam là quốc gia với 54 dân tộc cùng sinh sống, mỗi dân tộc có những nét văn hóa riêng biệt góp phần tạo nên một nền văn hóa chung đa dạng, phong phú. Điều dễ nhận thấy ở sắc thái văn hóa riêng đó chính là trang phục, cùng với ngôn ngữ, trang phục là dấu hiệu thông tin quan trọng để chúng ta nhận biết các tộc người khi có dịp tiếp xúc.

Trang phục là một trong những thành tố văn hóa vật thể cơ bản không thể thiếu được đối với đời sống con người. Ngoài chức năng che đậy, bảo vệ con người về mặt sinh học trang phục còn phản ánh văn hóa, nếp sống tộc người, trình độ phát triển thủ công nghiệp và quan niệm thẩm mỹ. Thông qua trang phục, người ta có thể nhận diện và phân biệt tộc người này với tộc người khác, chính vì vậy trang phục luôn là một trong những đối tượng nghiên cứu quan trọng của nhân học văn hóa.

Việt Nam đang trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế, sự biến đổi về kinh tế kéo theo sự biến đổi về văn hóa, lối sống, nếp sống... trang phục không nằm ngoài quy luật đó, xu hướng hòa đồng về trang phục của các dân tộc ngày càng trở nên phổ biến ở tất cả mọi vùng miền, mọi dân tộc trên cả nước.

Nghiên cứu trang phục dưới góc độ văn hóa, lịch sử sẽ góp phần làm sáng tỏ thêm những nét đặc trưng văn hóa tộc người và những mối liên hệ liên quan. Từ đó có thêm những cứ liệu khoa học làm cơ sở vững chắc cho việc bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống nói chung và văn hóa người Sán Dìu xã Đạo Trù huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc nói riêng trong bối cảnh giao lưu, hội nhập hiện nay.

Là người công tác trong lĩnh vực văn hóa dân tộc thiểu số trong tương lai, sống gần với người Sán Dìu, từ lâu tôi đã mong muốn tìm hiểu đề tài về người Sán Dìu. Chính vì vậy tôi quyết định chọn đề tài : **“Trang phục của người Sán Dìu ở xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc”** làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình, với mong muốn góp phần giới thiệu về một nét văn hóa, đồng thời góp phần vào bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của người Sán Dìu thông qua trang phục của họ.

2. Mục đích nghiên cứu

Nghiên cứu đề tài nhằm giới thiệu trang phục truyền thống của người Sán Dìu xã Đạo Trù, đồng thời nói về những biến đổi trang phục hiện nay.

Bước đầu đề xuất một số giải pháp nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống qua trang phục của người Sán Dìu, vốn đã và đang bị mai một trong quá trình phát triển dưới những tác động của những yếu tố chủ quan, khách quan hiện nay.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu: Trang phục của người Sán Dìu xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc. Nội dung trình bày bao gồm nguyên liệu, cách nhuộm, trang phục nam, nữ, trẻ em, y phục thầy cúng, tang phục và sự biến đổi của trang phục cũng như những vấn đề bảo tồn các giá trị trang phục hiện nay.

Phạm vi, địa bàn nghiên cứu: Xã Đạo Trù thời gian trước và sau năm 1986.

4. Lịch sử nghiên cứu

Trang phục của người Sán Dìu đã được đề cập đến trong một số công trình nghiên cứu, bài viết của các tác giả như: *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc* của Trần Bình; *Người Sán Dìu ở Việt Nam* của Ma Khánh

Bằng; *Văn hóa các dân tộc Tày, Dao, Sán Dìu ở Tuyên Quang* của Ninh Văn Độ; *Nghi lễ gia đình của người Sán Dìu ở xã Ninh Lai, huyện Sơn Dương, tỉnh Tuyên Quang* của Cao Thị Thắm; *chuyên đề về người Sán Dìu ở Tam Đảo của tạp chí văn hóa Vĩnh Phúc...* Tuy nhiên, có thể nói cho đến nay chưa có công trình, bài viết nào nghiên cứu chuyên sâu, đầy đủ về trang phục của người Sán Dìu. Đặc biệt, chưa có công trình bài viết nào đi sâu vào nghiên cứu, miêu tả một cách cụ thể, chi tiết về trang phục của người Sán Dìu ở xã Đạo Trù, Tam Đảo. Vì thế, đây cũng là một trong những lý do khiến tôi chọn đề tài và địa điểm này làm đề tài nghiên cứu của mình.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để nhìn nhận và đánh giá xác thực về trang phục của người Sán Dìu, nhằm nêu bật đặc điểm cũng như sự biến đổi của nó, khóa luận sử dụng những phương pháp: điền dã dân tộc học tại địa bàn nghiên cứu bao gồm quan sát, ghi âm, phỏng vấn, hỏi chuyện, chụp ảnh, ghi chép; sử dụng phương pháp tham dự; phương pháp phân tích, so sánh, thống kê miêu tả, xử lý dữ liệu...

6. Nguồn tư liệu và tài liệu luận văn

Khóa luận được hoàn thành dựa trên nguồn tư liệu do chính tác giả thu thập được trong các chuyến điền dã tại địa bàn nghiên cứu nêu trên. Bên cạnh đó, khóa luận cũng kế thừa các tài liệu qua các công trình, bài viết của các nhà nghiên cứu đã công bố.

7. Đóng góp của khóa luận

Bước đầu tìm hiểu sưu tầm hệ thống tư liệu và mô tả về trang phục của người Sán Dìu ở xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo góp phần bổ sung thêm tư liệu về văn hóa truyền thống dân tộc này.

Kết quả nghiên cứu có thể làm tài liệu tham khảo cho các cơ quan, tổ chức, cá nhân đang công tác tại các cơ quan văn hóa, nghiên cứu văn hóa truyền thống các dân tộc.

8. Bố cục của khóa luận

Ngoài phần *Mở đầu*, *Kết luận* và *Phụ lục*. Nội dung khóa luận được trình bày trong 3 chương:

Chương 1: *Khái quát về địa bàn và người Sán Dìu xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc.*

Chương 2: *Trang phục truyền thống của người Sán Dìu xã Đạo Trù, huyện Tam Đảo.*

Chương 3: *Những biến đổi về trang phục người Sán Dìu xã Đạo Trù hiện nay.*

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO CHÍNH

1. Ma Khánh Bằng (1983), *Người Sán Dìu ở Việt Nam*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
2. Trần Bình, *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc*, Hà Nội.
3. Diệp Trung Bình (2005), *Phong tục và nghi lễ chu kì đời người của người Sán Dìu ở Việt Nam*. Bảo tàng VHCDTVN, Thái Nguyên.
4. Nguyễn Xuân Cấn (2003), *Dân tộc Sán Dìu ở Bắc Giang*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
5. Ninh Văn Độ (2003), *Văn hóa truyền thống các dân tộc Tày, Dao, Sán Dìu ở Tuyên Quang*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
6. Hoàng Văn Hai (2009), *Tìm hiểu nghệ thuật hát Soọng cô của người Sán Dìu ở Tam Đảo, Vĩnh Phúc*, Báo cáo khoa học sinh viên, Đại học văn hóa Hà Nội, Hà Nội.
7. Nguyễn Văn Huy (1988), *Bức tranh văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB giáo dục.
8. Nguyễn Thị Quế Loan (2008), *Tập quán ăn uống của người Sán Dìu ở Thái Nguyên*, Luận án Tiến sĩ Sử học, chuyên ngành Nhân học văn hóa, Viện Khoa học xã hội, Hà Nội.
9. Trường Lưu (2003), *Toàn cầu hóa và vấn đề bảo tồn văn hóa dân tộc*, NXB. Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
10. Hoàng Nam (2004), *Văn hoá các dân tộc vùng Đông Bắc Việt Nam*, Trường Đại học Văn hóa, Hà Nội.
11. Tạp chí văn hóa Vĩnh Phúc (2009), *Chuyên đề về người Sán Dìu ở Tam Đảo*.

12. Viện Dân tộc học (1973), *Giúp phân tìm hiểu bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, NXB. Khoa học xã hội, Hà Nội.
13. Cao Thị Thắm(2009), *Nghi lễ gia đình của người Sán Dìu ở xã Ninh Lai, huyện Sơn Dương, tỉnh Tuyên Quang*, khóa luận tốt nghiệp, Đại học Văn hóa Hà Nội , Hà Nội.